Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 4.3.2026

Helsingin poliisilaitoksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 5/2025 vp)

1 Lausuntopyyntö

Hallintovaliokunta on pyytänyt Helsingin poliisilaitokselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (jälj. sakkolaki) muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös rikoslakia, uolosottokaarta ja esitutkintalakia.

Esityksen mukaan sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin siten, että lain mukaisessa menettelyssä voitaisiin käsitellä rikosasiat, joista voi seurata enintään kaksi vuotta vankeutta, rajaten kuitenkin soveltamisalan ulkopuolelle eräät henkeä ja terveyttä suojaavat rikostunnusmerkistöt. Esityksessä ehdotetaan myös, että sakkomenettelyssä voitaisiin määrätä enintään 5 000 euron suuruinen menettämisseuraamus ja asian selvittämisestä aiheutuneiden päihdetutkimuskustannusten korvausvelvollisuus sekä ratkaista asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus.

Viranomaisten toimivallanjakoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisi voisi ratkaista asiat, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään sakkoa tai kuusi kuukautta vankeutta ja määrätä enintään 60 päiväsakon suuruisen sakkorangaistuksen. Loput asiat ratkaisisi syyttäjä.

2 Poliisilaitoksen asiantuntijalausunto

2.1 Esityksen tavoitteista ja vaikutuksista Helsingin poliisilaitoksen toimintaan

Esityksen mukaan ehdotettujen muutosten tavoitteena on rikosprosessin sujuvoittaminen, mikä tapahtuisi siten, että sakkomenettelyn käyttöalaa laajennettaisiin, jolloin selvät ja yksinkertaiset rikosasiat käsiteltäisiin täysimittaisen rikosprosessin sijaan sakkomenettelyssä. Esityksen mukaan muutokset keventäisivät rikosprosessiin osallistuvien viranomaisten, poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten työtä ja nopeuttaisivat rikosasioiden käsittelyä.

Oletettavaa on, että muutoksille asetetut tavoitteet saavutetaan ainakin pääosin. Yksinkertaisten ja selvien rikosasioiden käsitteleminen nopeutuu ja syyttäjien sekä tuomiois-

tuinten työmäärä kevenee. Poliisin tehtävien osalta on arvioitu, että muutosten myötä nykyistä laajempaan asiamäärään olisi mahdollista soveltaa suppeaa esitutkintaa, jolloin laskennallinen kustannussäästö poliisille olisi enimmillään noin 1,2 miljoonaa euroa. Esityksessä on arvioitu myös, että poliisin työmäärä lisääntyisi siitä johtuen, että alaikäisen rikoksesta epäillyn sakkomääräysasioissa tulisi jatkossa huolehtia nykyistä laajemmin lapsidirektiivin mukaisten prosessuaalisten takeiden toteutumisesta.

Sakkolain uudistamista valmistellut työryhmä on arvioinut sakkomenettelyyn voivan siirtyä enimmillään noin 3 000 rikosasiaa vuosittain. Keskeisin asiaryhmä olisi törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset, joita voisi siirtyä sakkomenettelyyn vuosittain noin 1 500. Arvioon liittyy kuitenkin epävarmuutta, koska asiaan vaikuttaa mm. se, antavatko asiaan osalliset suostumuksensa sakkomenettelyyn.

Poliisilaitoksen tehtävämäärä kasvaa esitettyjen muutosten ja lisääntyvän rikollisuuden myötä. Poliisilaitos pitää esitettyjä muutoksia kuitenkin erittäin tarpeellisina sekä kannatettavina; rikosprosessin sujuvoittaminen ja sen keston lyhentäminen auttavat selviämään kasvavasta tehtävämäärästä.

2.2 Lain soveltamisalan ulkopuolelle rajatuista rikostunnusmerkistöistä

Esityksen mukaan sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin siten, että sakkomenettelyssä voitaisiin käsitellä rikosasiat, joista voi seurata enintään kaksi vuotta vankeutta ja joista ei ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Soveltamisalan ulkopuolelle jäisi ehdotetussa 1 a §:ssä mainitut rikokset.

Soveltamisalan ulkopuolelle rajattujen rikostunnusmerkistöjen suojelemat oikeushyvät ovat arvokkaita ja ehdotetun 1 a §:n rajauksia on pidettävä asianmukaisina sekä perusteltuina. Poliisilaitos katsoo kuitenkin aiheelliseksi huomauttaa, että soveltamisalan ulkopuolelle rajatuissa rikoksissa on myös yksinkertaisia ja selviä asioita, joiden käsitteleminen sakkomenettelyssä vaikuttaisi tarkoituksenmukaiselta.

Pahoinpitelyrikosten kategorinen rajaaminen soveltamisalan ulkopuolelle ei palvele ehdotetulle muutokselle asetettuja tavoitteita erityisen hyvin ja johtaa siihen, että vakavuudeltaan vähäiseksi katsottavassa pahoinpitelyssä tehdään syyttämättäjättämispäätös, kun taas sakkomenettelyssä käsiteltävistä lievistä pahoinpitelyistä seuraa lähes poikkeuksetta sakkorangaistus. Vaikuttaa siis epäjohdonmukaiselta ja epäoikeudenmukaiselta, että vakavampaan tekoon syyllistynyt selviää rangaistuksetta. Kuvatusta epäsuhdasta on havaintoja jo nykyisin, mutta sen korjaaminen olisi mahdollista vireillä olevan lainmuutoksen yhteydessä esimerkiksi siten, että syyttäjälle annettaisiin toimivalta ohjata sakkomenettelyyn pahoinpitelyt, joissa syyttäjä tulisi todennäköisesti tekemään syyttämättäjättämispäätöksen vähäisyysperusteella.

2.3 Asianosaisten suostumukset ja suostumuksen peruuttaminen

Esityksen mukaan sakkomenettelyn asianosaisten oikeus suostumuksen peruuttamiseen poistetaan kokonaan. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan jo rikosasiaa selvitettäessä on

mahdollista tehdä asianosaiselle selkoa suostumuksen merkityksestä ja varmistaa, että asianosainen ymmärtää asian. Suostumuksen peruuttamisesta luopuminen on omiaan sujuvoittamaan sakkomenettelyä.

Poliisilaitos toteaa, että suostumuksensa epäämällä asianosainen voi tarkoituksellisesti viivyttää yksinkertaisen ja selvän rikosasian käsittelemistä. Varsin usein suostumuksen epääminen tehdään tunteella ja ilman mitään järkevää perustetta. Koska rikoksen selvittäminen ja rikosprosessin sujuva eteneminen ovat viranomaisten vastuulla, tulisi viranomaisilla myös olla toimivalta päättää sovellettavasta menettelystä. Ottaen erityisesti huomioon, että epäillyllä ja vastaisuudessa myös asianomistajilla on mahdollisuus hakea muutosta sakkoasiassa käräjäoikeudelta valittamalla, asianosaisten suostumusta summaarisen menettelyyn on pidettävä tarpeettomana ja se tulisi poistaa.

2.4 Esitutkintaan ehdotetut muutokset

Sakkolain 7 §:ää koskevassa esityksessä ehdotetaan pykälän 1 momentti muutettavaksi siten, että jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta, esitutkinta saadaan toimittaa noudattamatta esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momentin, 13 ja 16 §:n sekä 7 luvun 16 §:n säännöksiä. Huomattava muutos nykyiseen olisi se, että toisin kuin tällä hetkellä, esitutkintalain 7 luvun 14 ja 15 §:ää tulisi noudattaa.

Ehdotetun sakkolain 7 §:n sisältö vaikuttaa jossakin määrin epäjohdonmukaiselta ja ristiriitaiselta. Ehdotuksen mukaan, jos sakkomenettelyssä käsiteltävästä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta, esitutkintalain 4 luvun 16 §:ää ei tarvitse noudattaa. Alle 18 -vuotiaalle epäillylle ei siis tarvitse ilmoittaa mm. siitä, että hänen huoltajallaan on oikeus olla läsnä kuulustelussa siten kuin 7 luvun 14 §:ssä säädetään. Kuitenkin, samaan aikaan tulisi noudattaa esitutkintalain 7 luvun 14 ja 15 §:ää, joissa säädetään 15 vuotta täyttäneen vajaavaltaisen huoltajan tai laillisen edustajan oikeudesta olla läsnä kuulustelussa ja kuulustelusta ilmoittamisesta läsnäoloon oikeutetuille vajaavaltaisen laillisille edustajille.

Asianomistajana kuultavalle vajaavaltaiselle olisi sen sijaan ilmoitettava hänen huoltajansa oikeuksista ja myös 4 luvun 18 §:n mukaisista seikoista. Poliisilaitos katsoo, että ehdotettu sakkolain 7 § vaikuttaisi kaipaavan tarkennusta siihen, mitä esitutkintalain säännöksiä sakkomenettelyssä tulee noudattaa.

Poliisilaitos huomauttaa myös, että 15 vuotta täyttäneen vajaavaltaisen huoltajan tai laillisen edustajan asemasta kuulustelussa ja kuulustelusta ilmoittamisesta voidaan poiketa vain kiireellisissä kuulustelutilanteissa ja niissäkin vain sen jälkeen, kun laillisia edustajia on yritetty kohtuudella edellytettävin keinoin tavoittaa. Esitetty muutos johtanee siihen, että huomattava osa nuorten tekemistä rikoksista saattaa siirtyä ensi partiolta tutkintaan hoidettavaksi. Vuonna 2024 Helsingissä annettiin 407 sakkovaatimusta tai sakkomääräystä 15 – 17 vuotiaille. Tämän perusteella voidaan arvioida, että kentältä tutkinnan hoidettavaksi saattaisi siirtyviä enintään joitakin satoja sakkoja. Määrä ei ole suuri, mutta se merkitsee silti lisätehtäviä rikostutkinnalle.

Jari Liukku, poliisipäällikkö, poliisikomentaja

Vesa Hietala, rikosylitarkastaja

Jakelu

Hallintovaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallitus

Helsingin poliisilaitos
Pasilanraitio 11, PL 11, 00241 Helsinki
kirjaamo.helsinki@poliisi.fi
Puhelin 0295 470 011, Faksi 0295 411 622, poliisi.fi